

از آراکیا تا خارگ

(تاریخ، فرهنگ، زبان و ... جزیره ی خارگ)

تحقیق و تألیف:

عبدالله امانی

۱۳۸۹

سرشناسه	امانی، عبدالله، ۱۳۴۸-
عنوان و نام پدیدآور	از آراکیا تا خارگ (تاریخ، فرهنگ، زبان و ... جزیره خارگ)/ پژوهش و نگارش: عبدالله امانی.
مشخصات نشر	خارگ، عبدالله امانی، ۱۳۸۹.
مشخصات ظاهری	شانزده، ۲۴۱ ص، مصور، عکس.
شابک	ISBN: 978-964-04-5558-6 ۹۷۸-۹۶۴-۰۴-۵۵۵۸-۶
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	واژه نامه
یادداشت	کتابنامه
موضوع	خارگ
موضوع	خارگ - تاریخ - فرهنگ
رده بندی کنگره	۱۳۸۹ ۴ الف ۸ الف / ۲۱۴۴ DSR
رده بندی دیویی	۹۵۵/۷۳۵۵
شماره کتاب شناسی ملی	۲۰۵۷۹۹۱

نام کتاب : از آراکیا تا خارگ

مؤلف : عبدالله امانی

ناشر: مؤلف / ناشر همکار: شهرداری جزیره خارگ

صفحه آرا : سکینه بیژنی

طرح جلد: مهندس عباس شجاعی

شمارگان : ۳۰۰۰ نسخه

نوبت چاپ : اول، پاییز ۱۳۸۹

چاپ و صحافی : چاپخانه ولیعصر (خیابان ولیعصر - تلفن: ۲۵۲۲۳۳۱)

قیمت: ۴۷۰۰ تومان

این کتاب با هزینه ی شهرداری جزیره ی خارگ به چاپ رسیده است.

تقدیم به:

- ساحت مقدس ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف (ع)
 - روح برادر جاوید الاثرم (شهید حسین امانی) و پدر و مادر مهربانم که تجسم صبر، ایمان و فداکاری اند.
 - همسر و فرزندان عزیزم که شاخه های امید و آرزوی من اند.
 - مردم سخت کوش و باصفای جزیره ی خارگ که لطفشان بی دریغ است.
-

مقدمه‌ی رئیس شورای اسلامی شهر و شهردار خارگ

نگین درخشان خلیج فارس، جزیره‌ی خارگ، تاریخی بس ریشه دار و کهن دارد. در خصوص قدمت و پیشینه‌ی این جزیره‌ی گران سنگ، تا کنون محققان و نویسندگانی ارجمند قلم فرسایی‌ها نموده‌اند، اما در حقیقت آن گونه که باید و شاید، تحقیقات و بررسی‌های جامع و مفصلی صورت نگرفته است. علاوه براین، ناگفته نماند که در پی کنکاش‌های غیر اصولی و بعضاً مغرضانه در آثار و ابنیه‌ی باستانی و تاریخی جزیره و همچنین عدم توجه مسئولین در ادوار گذشته نسبت به حفظ و حراست از آن همه آثار کم نظیر، متأسفانه بخش اعظم آنها از بین رفته و آن چه هست، نیمه جان و فرسوده پیکر باقی مانده است. آثاری که به حق می‌توانست پاسخگوی بسیاری از مجهولات امروز ما باشد.

کتاب حاضر که حاصل زحمات و تحقیقات با ارزش برادر بزرگوار آقای امانی است، براین است تا از زوایایی دیگر بر صفحات گذشته بیفزاید و خوانندگان عزیز را با تاریخ، فرهنگ، اعتقادات و باورهای عامیانه و دیگر مسائل جزیره‌ی خارگ از گذشته تا حال آشناتر نماید. به ویژه در خصوص گویش اصیل خارگی که همچنان ناشناخته مانده است. شهرداری و شورای اسلامی شهر خارگ با تعلق خاطر همه جانبه‌ای که نسبت به دیار کهن خود دارد، برآن است تا در راستای اهداف نظام مقدس جمهوری اسلامی و با هدف اعتلا و گسترش فضای فرهنگی این خطه‌ی زرخیز، از هیچ کوششی دریغ نرزد و با کمک در انتشار آثاری نظیر این کتاب، دین خود را نسبت به مردم خون گرم و قدرشناس این آب و خاک دوست داشتنی، بیش از پیش ادا نماید.

در پایان از تلاش و همت والای مؤلف کتاب «از آراکیا تا خارگ» جناب آقای عبدالله امانی، کمال تقدیر و سپاس را داشته، از درگاه ایزد بی‌همتا توفیق، سعادت و سلامت ایشان را همواره آرزو مندیم.

رئیس شورای اسلامی شهر خارگ: ابوالفتح گرگیور

شهردار خارگ: شعیب بحرینی

سپاسگزاری

در جریان تحقیق و تألیف کتاب حاضر که ابتدا به عنوان رساله ی کارشناسی ارشد این جانب ارائه گردیده است، از مدهای بسیاری بهره مند بوده ام. نخست الطاف بی کران الهی سپس راهنمایی های اساتید بزرگواری چون دکتر سید محمود سید صادقی و دکتر عبدالله رضایی به عنوان استادان راهنما و مشاور که در این راه مرا یاری فراوان نموده اند. جا دارد از همراهی و حسن توجه ایشان کمال سپاس و امتنان را داشته باشم.

از شهردار محترم جزیره ی خارگ- آقای بحرینی- و اعضای محترم شورای شهر که علاقه مندی و خرسندی خویش را از این موضوع ابراز و با اینجانب نهایت همکاری و همراهی را داشته اند، تقدیر و تشکر می نمایم.

از مردم نجیب، مهربان، و سخت کوش جزیره ی خارگ به خصوص آن دسته از عزیزانی که از آغاز تا پایان در به سامان رساندن این مهم مرا تنها نگذاشتند، بی نهایت سپاسگزارم. ذکر اسامی تعدادی از عزیزانی که مستقیماً با بنده همکاری داشته اند را بر خود فرض می دانم:

- ۱- از بزرگان محل: (حاج عبداللطیف شکری، حاج محمد وهابی، حسن رفعتی، عبدالغفار صحرائیان، حاج عبدالخالق احمدی، عبدالرحمن بحرینی، حاج عبدالرحیم بحرینی، محمد شریف زاده (علی ژاپان)، حاجی چرخ، حاج عبدالله گماشی، حاج حسین درویشی، حاج غلامحسین کابی) ۲- حبیب گودرزی (کارمند ملی نفتکش) ۳- محمد عارفی نژاد (فرهنگی) ۴- غلامرضا فیروزی (فرهنگی) ۵- جاسم وهابی (بومی) ۶- نعمت الله احمدی (کارمند تأمین اجتماعی) ۷- محمد اسلامی (رئیس تربیت بدنی) ۸- عباس و احمد ابتدایی (بومی) ۹- حسین سفید زاده (کارمند شهرداری) ۱۰- خانم غانمی (مادر خلیل یزدان پناه) ۱۱- خانم محمدپور (مادر شهید امانی) ۱۲- دانشجویان: (منصور عارفی نژاد، مصطفی دهقان، نداعلیپور) ۱۳- دانش آموزان: (علی امانی، زلیخا رحیمی، ساناز چرخ).

(الفبای آوانگاری مورد استفاده در این کتاب)

ع، در ابتدای واژه چون همزه‌ی آغازین	a..... اَ، اِ
ع، ء (میانی و پایانی)..... ؟	e..... اِ، -، ه (غیر ملفوظ)
γ..... غ	o..... اُ، اَو
f..... ف	â..... آ
q..... ق	ow..... او (کوتاه مانند روشن)
ž..... ژ	u..... او (کشیده مانند بود)
k..... ک	e..... ای (کوتاه)
z..... ذ، ز، ض، ظ	î..... ای (کشیده)
r..... ر	b..... ب
l..... ل	p..... پ
m..... م	t..... ت، ط
n..... ن	j..... ج
v..... و	č..... چ
y..... ی	h..... ح، ه، هـ
x..... خ	d..... د
s..... س، ص، ث	g..... گ
š..... ش	

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه ی مؤلف.....
۳	بخش اول: جغرافیای طبیعی، انسانی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی.....
۴	پیش گفتار.....
۵	گفتار اول: جغرافیای طبیعی.....
۱۱	گفتار دوم: جغرافیای انسانی، سیاسی.....
۲۱	گفتار سوم: جغرافیای اقتصادی و فرهنگی (خارگ دیروز).....
۲۳	گفتار چهارم: جغرافیای اقتصادی و فرهنگی (خارگ امروز).....
۳۱	گفتار پنجم: بافت جزیره.....
۳۳	گفتار ششم: قدیم ترین ها و معروف ترین ها.....
۳۸	گفتار هفتم: خارگو.....
۳۹	بخش دوم: آثار باستانی و تاریخی.....
۴۰	پیش گفتار.....
۴۰	گفتار اول: آثار باستانی.....
۴۴	گفتار دوم: آثار تاریخی.....
۴۸	گفتار سوم: گزارش باستان شناسان از خارگ.....
۵۱	بخش سوم: آیین سوگ و سور.....
۵۲	پیش گفتار.....
۵۲	گفتار اول: جشن ها و اعیاد مذهبی و ملی.....
۵۶	گفتار دوم: جشن های خانوادگی.....
۶۳	گفتار سوم: سوگوازی و عزاداری.....
۶۹	بخش چهارم: قرآن، دعا و نیایش.....
۷۰	پیش گفتار.....

- گفتار اول: قرآن، دعا و نیایش در ماه مبارک رمضان ۷۱
- گفتار دوم: قرآن، دعا و نیایش در دیگر ایام ۷۳
- بخش پنجم: اعتقادات و باورهای عامیانه ۷۵
- پیش گفتار ۷۶
- گفتار اول: موجودات نامرئی یا غیبی ۷۷
- گفتار دوم: جانوران و موجودات افسانه ای ۷۸
- گفتار سوم: بیماری ها و شیوه های درمان ۸۲
- گفتار چهارم: باورهای موهوم ۸۶
- بخش ششم: رقص ها و بازی های محلی ۸۹
- پیش گفتار ۹۰
- گفتار اول: رقص های محلی ۹۱
- گفتار دوم: بازی های محلی ۹۳
- بخش هفتم: موسیقی محلی ۹۷
- پیش گفتار ۹۸
- گفتار اول: موسیقی جشن ۹۹
- گفتار دوم: موسیقی مذهبی ۱۰۴
- گفتار سوم: موسیقی عزاداری ۱۰۵
- گفتار چهارم: موسیقی کار ۱۰۸
- گفتار پنجم: موسیقی محفلی ۱۱۰
- گفتار ششم: موسیقی کودکان ۱۱۱
- گفتار هفتم: موسیقی درمان ۱۱۲
- بخش هشتم: نام آوران (شهیدان، ورزشکاران و هنرمندان) ۱۱۵
- پیش گفتار ۱۱۶

- ۱۱۷ گفتار اول: شهدای جزیره ی خارگ
- ۱۲۳ گفتار دوم: ورزشکاران و هنرمندان
- ۱۴۱ بخش نهم: سبک شناسی و دستور زبان
- ۱۴۲ پیش گفتار
- ۱۴۳ گفتار اول: کاربرد گویش محلی در خارگِ امروز
- ۱۴۵ گفتار دوم: برخی از مختصات سبکی
- ۱۴۷ گفتار سوم: مصادر، افعال و ضمائر
- ۱۵۶ گفتار چهارم: انواع جمله
- ۱۵۷ بخش دهم : گویش محلی و ادبیات عامیانه
- ۱۵۸ پیش گفتار
- ۱۵۹ گفتار اول: ضرب المثل ها
- ۱۶۸ گفتار دوم: چیستان ها
- ۱۷۱ گفتار سوم: قصه، لطیفه و افسانه
- ۱۸۳ گفتار چهارم: لالایی ها
- ۱۸۵ گفتار پنجم: نمونه هایی از مکالمات
- ۱۹۰ گفتار ششم: خاطرات
- ۲۰۱ بخش یازدهم: نتیجه گیری و پیشنهاد
- ۲۰۲ گفتار اول: نتیجه گیری
- ۲۰۵ گفتار دوم: پیشنهاد
- ۲۰۹ بخش دوازدهم: واژه نامه
- ۲۲۳ عکس ها
- ۲۴۰ کتابنامه

مقدمه ی مؤلف:

به نام اوّل بی ابتدا و آخر بی انتها

«الهی، حمد و ثنای بی کران به درگاه کبریایی ابد که آدمی را به گوهرهای دانش و خرد و بیان، امتیاز داده ای و درود بر روان همه ی فرستادگانت به ویژه بر حضرت خاتم(ص) که به شیواترین کلام او را فرستاده ای و به بهترین کتابش برگزیده ای و بر آل او که هر یک ترجمان لغت حق و حقیقت اند».

علاقه ی وافر و همیشگی اینجانب به فرهنگ و ادبیات فولکلور(عامیانه) و ارزش و اعتبار آن مرا برآن داشت تا پایان نامه ی کارشناسی ارشد خود را (پژوهشی در گویش و ادبیات عامیانه ی خارگ) که نمره ی عالی نیز دریافت نموده است، با حمایت های بی دریغ شهردار فرهنگ دوست و مردمی جزیره ی خارگ (آقای بحرینی) و اعضای محترم شورای شهر، تکمیل و در قالب کتاب حاضر در آورم و در اختیار دوستداران فرهنگ و ادب ایران زمین و مردم خونگرم، نجیب، سخت کوش و رنج دیده ی این جزیره قرار دهم. از دیگر انگیزه های اینجانب در خصوص تألیف این کتاب، دلبستگی ام نسبت به گذشته ی این دیار بود که پدران و نیاکان اینجانب از سال های دور به این محل رفت و آمدها داشته و بعضاً در این مکان رحل اقامت افکنده یا به دیار باقی شتافته اند. این عوامل سبب گردید تا علاوه بر نگاهی گذرا بر پیشینه ی تاریخی و اوضاع سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و ... جزیره ی خارگ، گویش و ادبیات عامیانه ی مردم بومی را که همچنان ناشناخته مانده و خطر فراموشی آن را تهدید می کند، مورد بررسی و تحقیق قرار دهم تا به عنوان یکی از میراث های گرانبهای فرهنگی - اجتماعی که از نسل های گذشته به جای مانده است، به نسل های بعد منتقل گردد.

بر واضح است که در طول تاریخ، ظلم ها و زخم های بی شماری بر پیکر همیشه استوار این جزیره وارد آمده است. جزیره ای که همواره «قلب تپنده» ی ایران بلکه خلیج همیشه فارس خواهد بود. از هجوم پرتغالی ها و هلندی ها و دزدان دریایی گرفته تا تاخت و تاز حکام محلی؛ از غارت، چپاول و سلطه ی فرانسوی ها، انگلیسی ها و آمریکایی ها تا حمله ی وحشیانه ی صدام و حامیانش، با آن همه خسارات و خرابی و خاطرات تلخ به جا مانده. ولی به همت دلیر مردان ایران زمین، به ویژه مردم غیور دیار جنوب، این جزیره همچون صخره هایش پابرجا و مستحکم مانده و چون نگینی گران بها بر تارک آبی خلیج فارس می درخشد. عنوان های فراوانی را از نظر گذراندم تا این که بالأخره «از آراکیا تا خارگ» را برگزیدم. و «آراکیا» از اولین نام هایی است که بلین، نویسنده ی رومی، در قرن اول میلادی بر این جزیره نهاده است. نام کتاب بیانگر دیروز تا امروز خارگ است و به عبارتی خارگ را در گذر تاریخ نشان می دهد. البته بیشتر سعی بر رعایت اختصار بوده و حتی الامکان از درازنویسی پرهیز شده است و تو خود بخوان حدیث مفصل از این مجمل.

شکر و سپاس و حمد بی قیاس یکتا مهربان را، که توفیق رفیق راه نمود تا گامی کوچک بردارم و در حق این آب و خاک خدمتی اندک را به سامان رسانم. پیشاپیش از چشمان خطا پوش شما خوانندگان عزیز به خاطر کاستی ها و نارسایی های احتمالی عذرخواهی می کنم.

گلبنگ سربلندی بر آسمان توان زد

بر آستان جانان گر سر توان نهادن